

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

СРБИ У РУМУНИЈИ

САДАШЊЕ СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

СРБИ У РУМУНИЈИ – САДАШЊЕ СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

СРБИ У РУМУНИЈИ
– САДАШЊЕ СТАЊЕ
И ПЕРСПЕКТИВЕ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC CONFERENCES

Book CXCVI

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

Book 47

SERBS IN ROMANIA
– CURRENT SITUATION
AND PERSPECTIVES

PROCEEDINGS OF THE ROUND TABLE
HELD ON DECEMBER 6, 2019

Accepted for publication at the 4th Session of the Department of Social Sciences, held on December 2, 2020, after being reviewed by Academicians *Tibor Várady*, corresponding members *Alpár Losoncz* and *Jelena Jovanović*, Professors *Dragoljub B. Đorđević*, *Radivoje Mladenović* and *Dragana Radovanović*, *Mirjana Bojanić Ćirković*, PhD, *Mladena Prelić*, PhD, *Mirjana Pavlović*, PhD and *Marta Stojić Mitrović*, PhD

Editors

Academician TIBOR VÁRADY
MIHAJ N. RADAN, PhD

BELGRADE 2021

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига СХСVI

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

Књига 47

СРБИ У РУМУНИЈИ
– САДАШЊЕ СТАЊЕ
И ПЕРСПЕКТИВЕ

ЗБОРНИК РАДОВА СА ОКРУГЛОГ СТОЛА
ОДРЖАНОГ 6. ДЕЦЕМБРА 2019.

Примљено на IV скупу Одељења друштвених наука, 2. децембра 2020. године, на основу рецензија академика *Тибора Варадија*, дописних чланова *Алџара Лошонца* и *Јелене Јовановић*, професора *Драјољуба Б. Ђорђевића*, *Радивоја Младеновића*, *Драјане Радовановић*, доц. др *Мирјане Бојанић Ђирковић*, др *Младене Прелић*, др *Мирјане Павловић* и др *Марше Стојић Мићровић*

Уредници

академик ТИБОР ВАРАДИ
проф. др МИХАЈ Н. РАДАН

БЕОГРАД 2021

Издаје
Српска академија наука и уметности
Кнеза Михаила 35, Београд

Лектура
Тања Рончевић

Коректура
Рајка Павловић

Технички уредник
Никола Стевановић

Штампа
ЈП *Службени гласник*

Тираж 300 примерака

ISBN 978-86-7025-903-4

САДРЖАЈ

<i>Предговор</i> – Михај Н. Радан	7
Огњан Крстић, <i>Положај српској народа у Румунији</i>	11
Ognjan Krstić, <i>Position of the Serbian people in Romania</i>	18
Михај Н. Радан, <i>Центар за научна истраживања културе Срба у Румунији (ЦНИКРС) – циљеви, пројекти, досадашњи резултати, перспективе</i>	19
Mihai N. Radan, <i>Centre de recherches scientifiques sur la Culture Serbe en Roumanie – objectifs, projets, résultats obtenus et perspectives du Centre</i>	35
Биљана Сикимић, <i>Етнолингвистички и антрополошколингвистички аспекти истраживања Срба у Румунији – искуства теренској рада</i>	51
Biljana Sikimić, <i>Ethnolinguistics, linguistic anthropology and fieldwork experiences in the research of Serbian language and traditional culture in Romania</i>	66
Горан М. Максимовић, <i>О неким облицима образовне, културне и научне сарадње српске мањине и српских мањина и дијаспоре – на примјеру узајамних веза Ниша и Тимишвара</i>	67
Goran M. Maksimović, <i>About forms of educational, cultural and scientific cooperation of mainstream and diaspora – on the example of mutual relation between Niš and Timisoara</i>	78
Октавија Неделку, <i>Место српске књижевности у Румунији у оквиру мајичне књижевности</i>	81
Octavia Nedelcu, <i>The place of the Serbian literature in Romania within the literature of the country of origin</i>	92

Снежана Гудурић, <i>Српско-румунски језички, културни и историјски контакти кроз њризм у пројекта МПНТР РС „Језици и културе у времену и простору“</i>	93
Snežana Gudurić, <i>Les contacts linguistiques, culturels et historiques Serbo-Roumains dans le cadre du Projet “Langues et cultures dans le temps et l’espace”</i>	107
Саша Јашин, <i>Срби у Румунији – историјски пресек</i>	109
Saša Jašin, <i>Serbs in Romania – a historical overview.</i>	139
Дејан Попов, Стеван Бугарски, <i>(С)џоменичко наслеђе Срба у Румунији</i>	141
Dejan Popov, Stevan Bugarski, <i>The memorial legacy of the Serbs in Romania</i>	155
Јулијана Галеш, <i>Школа и заједница – студија случаја: Теоретска гимназија „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару</i>	157
Iuliana Gales, <i>École et communauté – Étude de cas: Lycee Theorique Dositei Obradovici de Timișoara</i>	174
Горан Мракић, Стеван Бугарски, <i>Издаваштво Срба у Румунији у прошлости и данас</i>	175
Goran Mrakić, Stevan Bugarski, <i>The Publishing activity of the Serbs from Romania.</i>	182

ШКОЛА И ЗАЈЕДНИЦА – СТУДИЈА СЛУЧАЈА: ТЕОРЕТСКА ГИМНАЗИЈА „ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ“ У ТЕМИШВАРУ

ЈУЛИЈАНА ГАЛЕШ*

С а ж е т а к. – Настава на српском језику има у румунском Банату подугачку историју. До 1918. године радиле су вероисповедне школе које су пружале основно образовање младих. Након 1918. румунска држава је преузела све наставне установе. У сваком месту где је било српске деце, могло се учити на српском језику. Значајан корак у том правцу било је отварање секције на српском језику у оквиру Гимназије „Константин Ђаконовић Лога“. Године 1948. оснива се Српска мешовита гимназија која ће нешто више од деценије постојати као самостална установа за школовање младих Срба. Због опадајућег броја ђака ова је школа постала секција једне веће школске установе све до 1989. Већ следеће 1990. године поново постаје засебна школа под именом Српска гимназија „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару. Делатност школе је веома богата. Ученици и наставници школе су активни учесници на разним културно-васпитним манифестацијама српске заједнице како на жупанијском, тако и на националном нивоу. Осим у Темишварској гимназији, српски језик се изучава у још неколико школа и забавишта: у Улбечу, Немету, Великом Семпетру, Рудни, Старој и Новој Молдави, Соколовцу. Опстанак ових установа зависи од демографског тренда. Иначе, гимназија, као и разреди са наставом на српском језику, способни су на адаптацију, а пружају такође могућности за дечји развој. Настава на српском језику свакако ће остати активна компонента наставног система Румуније и непобитан доказ мултикултуралности и европске оријентисаности Баната.

Кључне речи: школа, Банат, интегрисање, интеркултуралност, Теоретска гимназија „Доситеј Обрадовић“ Темишвар

Многовековни суживот разних културно-лингвистичких група у Банату одразио се и у настави на матерњем језику. О школама на језицима немачке, мађарске, српске, бугарске, ромске, украјинске, словачке или чешке мањине није премного писано. Књига Душана Сабљића *Српско школство у Румунији*, те она коју је о немачким школама написао Лудвиг Холцингер, посебне су јер представљају детаљан историјски развој наставе ових двеју заједница до

* Теоретска гимназија „Доситеј Обрадовић“, Темишвар; имејл: iulianagales@yahoo.com

1990. Монографија Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару ауторке Јулијане Галеш приказује развој, након 1990. године, једине школе са наставом на српском језику у Румунији. Ако се рад Душана Сабљића посебно бави статистичким подацима, овај други ставља акценат на делатност ђака и наставника у школи и заједници. Главни извори за ове радове били су званични подаци Националног института за статистику, такође и школски архиви. Информације су такође допуњаване чланцима и вестима из штампе, посебно из недељника „Наша реч“, као и из радова разних колективних издања или часописа.

Намера овог рада је да представи кратак преглед историје наставе на српском језику у Банату, као и да прикаже васпитну активност овдашњих Срба на примеру Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару као једине установе у којој се настава одвија искључиво на српском језику.

ШКОЛЕ У БАНАТУ ДО 1918. ГОДИНЕ

Настава на српском језику у Банату има дугу традицију. Њени почеци су слични оној на румунском језику. Школа је организована под окриљем цркве, а у великом броју насеља становништво је било мешовито, па је стога учитељ морао да познаје најмање два језика. Жеља аустријских власти да отвори што више тривијалних¹ школа за грађане царства допринела је оснивању школа у великом броју насеља, сталном повећању броја образоване деце и образовању учитељског кадра према аустријском васпитном систему. Половином XVIII века, 1768. године, било је 66 школа, 43 за Србе и 23 за Румуне, у којима је учило 1129 деце. Број школа је био у сталном порасту тако да су поткрај XVIII века постојале 291 румунска школа, 72 српске, 7 са наставом на оба језика, као и немачке, мађарске и бугарске, свега 475 школских установа.

Ради образовања учитеља и свештеника потребних обема заједницама, било је неопходно отварање виших школа или припремних течајева. Митрополит Стефан Стратимировић је предлагао отварање четири клерикалне школе: у Пакрацу и Темишвару српске, у Араду једна румунска, а у Вршцу једна српско-румунска. Ова ће почети да ради 1822. са 83 румунска и 43 српска ђака.² Ту ће у периоду 1841–1842. бити професор и Андреј Шагуна. За образовање румунских учитеља отворена је Препарандија³ у Араду, за српске учитеље у Сентадреји, а за грчке у Пешти. Препарандија у Араду почела је са радом 1812.

¹ Тривијалне школе су биле државне трогодишње основне школе које су пружале минимално основно образовање. Након реформи школства подржаних од стране Марије Терезије и Јосифа II, у многим местима Баната осниване су такве школе, укључујући и оне за децу из православних заједница, румунских и српских.

² Victor Țărcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780–1918)*, EDP, București, 1970, p. 78–79.

³ Препарандија је била школа за учитеље. Назив је преузет из немачког Präparandie.

Наставници–оснивачи су били Димитрие Цикиндеал, Константин Ђаконовић Лога, Јосиф Јорговић и Јоан Михуц. Произилази из наставних планова да је учитељ морао да зна и остале језике који су били у употреби у тој зони: српски, мађарски, немачки.⁴ Иначе, они који су бринули о организовању наставе у Банату знали су све језике који су се у овој области користили, а православље је била основна спона. Маркантна личност у домену педагогије био је и Теодор Јанковић Миријевски. Он је 1777. отворио у Темишвару течај за припремање православних учитеља у Банату. На српском језику је сам предавао, док је за предавање на румунском био задужен Михаил Рошу.⁵

Проблеми са којима су се сукобљавали и Румуни и Срби били су слични: финансирање, одсуство уџбеника на даним језицима, а касније и политика мађаризације коју су власти спроводиле.⁶ На почетку XX века српске и румунске школе су биле вероисповедне и одржаване су уз велике напоре.

ПЕРИОД ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

После 1918. већи део Баната припада Румунији. Првих година након Великог уједињења румунска држава покушала је да изједначи наставне системе разних области. Трансилванија, Банат и Буковина су имали другачији ниво и другачију структуру у односу на некадашњу Румунију и Бесарабију, која је 100 година припадала Руској империји. Румунски језик је постао званични и обавезни језик у свим школама, али је постојала могућност образовања на матерњем језику. Румунска држава је такође настојала на отварању многих школа, на ширењу средње и гимназијске наставе како би порастао ниво образовања.

У периоду 1919–1948. било је 54 насеља која су имала основне школе на српском језику. Ђаци који су желели да наставе школовање уписивали су се у постојеће школе и гимназије у граду: Пијаристичка гимназија, Гимназија „Кармен Силва“, Гимназија „Константин Ђаконовић Лога“ и др. Након Југословенско-румунског договора у вези са наставом отворена је секција са наставом на српском језику у Гимназији „К. Ђ. Лога“ у Темишвару и секција на румунском језику у Вршачкој гимназији. Договор је такође садржао више ставки везаних за добро функционисање српских, односно румунских школа у Банату, од којих је само неколико било и спроведено у дело. Примера ради, образовање наставника Срба, односно Румуна у матичним земљама, било је остваривано, али је дуготрајан прекид постојао у периоду 1945–1989. Одмах после рата организовани су течајеви за учитеље и васпитаче, дужност коју

⁴ Alexandru Radovan, *Interferențe româno-sârbe în Banat*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2003, p. 137–138.

⁵ Victor Țărcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780–1918)*, EDP, București, 1970, p. 151.

⁶ *Ibidem*.

је касније на себе преузела педагошка гимназија у Темишвару. После 1989. у Педагошкој школи у Вршцу поново су могли да се образују учитељи из Румуније. Али законске промене са почетка 2000-их везане за припремање професора разредне наставе учиниле су да румунски васпитни систем буде привлачнији.⁷ Истим је међуратним договором била предвиђена и могућност коришћења дидактичког материјала и разних штампаних средстава, али је и то наишло на потешкоће у примени.

Српска секција Гимназије „К. Ђ. Лога“ је радила у периоду 1934–1948. Ученика је било кад више, кад мање, највећи број је забележен 1936. године.⁸ Ако је прва генерација која је школовање завршила 1938. бројала 12 апсолвентата од 22 уписаних, након десет година школовање је завршило 38 ученика од 48. У периоду 1934–1948. гимназију је завршило 256 ученика од њих 400 уписаних. Статистика показује да је само 76 уписаних било из Темишвара, један из Арада, један из Решице, док је у периоду до 1945. школовано и 7 ученика из Југославије, а осталих 524 је долазило из села Тимишке, Арадске и Караш-Северинске жупаније. Ови подаци су значајни јер указују на друштвени положај већине етничких Срба, односно преображај на нивоу читавог румунског друштва, будући да је све већи број ђака похађао више школске установе. Примећује се такође да је значајан број апсолвентата основних школа наставио гимназијске студије на српском језику (176), те да се скоро исто толико велики број (148) определио за учење неког заната.

СРПСКЕ ШКОЛЕ У ДОБА КОМУНИЗМА

Непосредно након Другог светског рата изгледало је да су комунистичке власти подржавале наставу на језицима мањина. Основних школа је било много, а отварао су се одељења различитих смерова ради што разноврснијег образовања на матерњем језику.

Осим гимназије у Темишвару, постојала су и многобројна забавишта и четворогодишње или седмогодишње основне школе, како у градовима средштима жупанија, тако и у местима где је било српског живља. У периоду 1948–1988. српски језик је изучаван у Арадској жупанији у Араду, Арад-Гају, Фенлаку, у Тимишкој жупанији у трима школама у Темишвару, у Варјашу, Великом Семиклушу, Великом Семпетру, Гаду, Дети, Дињашу, Иванди, Кечи, Краљевцу, Малом Бечкереку, Немету, Петровом Селу, Рудни, Сараволи,

⁷ После 2000. године основани су у свим универзитетским центрима Румуније, укључујући Темишвар и Арад, учитељски факултети (Facultăți de Științe ale Educației) ради стицања вишег образовања учитеља. У оваквим условима финансијско оптерећење је мање, наставак мастер студија је олакшан, а искључени су такође и административни проблеми око изједначавања студија.

⁸ Душан Сабљић, *Српско школство у Румунији*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 1996, стр. 223–224.

Српском Семартону, Станчеву, Чакову, Чанаду, Ченеју, у Караш-Северинској жупанији у Белобрешци, Златици, Лесковици, Љупкови, Мачевићу, Пожежени, Радимни, Соколовцу, Старој Молдави, у Жупанији Мехединц у Свиници.

Почетком шездесетих година долази се до читавог низа промена у настави. Број ђака је постао одлучујући у реорганизовању наставног система. Штавише, после побуне у Мађарској 1956, те после Прашког пролећа 1968, комунистичке власти у Румунији су постале уздржаније према онима који су имали какву везу са иностранством, па је тако предвиђено било укључење мањинских школа у мешовите институције.⁹

Уз све то, па и због општег опадања броја српског живља, број ученика је током педесет послератних година драстично опао:¹⁰

Табела 1. Број ђака у Тимишкој жупанији у периоду 1945–1988.

Школска година	Ученици у почетним разредима	Ученици основних школа	Свега
1945–1946.	2285	1157	3442
1958–1959.	2157	875	3032
1968–1969.	956	531	1487
1978–1979.	715	350	1085
1987–1988.	317	175	492

Новоустављена власт 1945. водила је политику охрабривања националних мањина, па је 1948, након реформе наставног система, основана Српска мешовита гимназија (1948–1953), касније Средња школа број 8 са наставом на српском језику (1953–1960), те Средња школа број 6 са одељењима на српском и на румунском језику (1960–1961). Тадашња школа је обухватала основну школу, гимназију, српско одељење техничке пољопривредне школе до 1952. године, педагошку гимназију до 1958, све су пружале могућност редовног и ванредног школовања. Имајући у виду потребе образовања наставног кадра за школе и забавишта у селима са српским живљем, основан је и једногодишњи течај, до 1953, за учитеље, односно васпитачице.

Према подацима Душана Сабљића (*Српско школство у Румунији*) број ученика који су похађали Српску мешовиту школу био је прилично велик: основну школу (I–VII разред) је похађало 538 ђака, а завршило 369, гимназију (VIII–XI разред) је од 568 полазника завршило њих 370; кроз педагошко одељење је прошло 307 ученика, а апсолвирало 285, одељење техничке пољопривредне школе бројало је 64 ученика од којих је 60 апсолвирало. Учитељски течај је похађало 27 особа, а онај за васпитачице њих 23. Што се порекла ученика тиче,

⁹ На пример, мађарска гимназија у Темишвару је морала у свом саставу да има и два румунска разреда, мађарска гимназија у Араду прикључена једној гимназији са предавањима на румунском језику.

¹⁰ Душан Сабљић, *Српско школство у Румунији*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 1996.

у периоду 1948–1961. од укупно 421 ђака 372 су дошли из сеоске средине. Овај однос је сачуван и у наредној деценији. Промена је настала само што се тиче броја оних који су настављали студије; много је њих стекло више образовање.

Године 1960. број српских ђака је био 245 (107 у основној школи, од I–VII разреда, 138 у гимназији, VIII–XI разред). У оваквим условима, због малог броја ђака, решено је да се школа уједини са два суседним: Средња школа број 7, са гимназијским разредима (VIII–XI) на румунском те са разредима на немачком језику, укључујући педагошко одељење на немачком и Средња школа број 6 са мађарским наставним језиком. На тај је начин настала Гимназија број 1, која је 1965. преименована у Гимназија број 10. Нова гимназија има одељења на румунском, мађарском, немачком и српском, са разним смеровима, са дневним и вечерњим образовањем. У периоду 1961–1977. годишње је број ђака српске секције представљао око 6% од укупног броја ђака школе. Од 591 ђака, колико их је било уписано, 474 их је било из сеоске средине.

Године 1977. долази до нове реорганизације школа, па ће наша установа постати Филолошко-историјска гимназија у Темишвару, са одељењима на румунском, српском и немачком језику. Током времена је постојало више смерова, за румунска одељења је настава била са дневним и вечерњим образовањем. Касније је број ученика био релативно стабилан:

Табела 2. Ђаци српске секције Филолошко-историјске гимназије у Темишвару 1977–1988.¹¹

Година	I–IV	V–VIII	IX–XII	Укупно
1977–1978.	0	0	112	112
1978–1979.	198	0	144	342
1979–1980.	110	119	142	371
1980–1981.	113	134	143	390
1981–1982.	109	160	163	432
1982–1983.	111	141	197	449
1983–1984.	96	153	232	481
1984–1985.	105	153	240	498
1985–1986.	105	134	240	479
1986–1987.	99	134	227	460
1987–1988.	101	108	176	385

За разлику од претходних деценија сада се мења однос градска/сеоска средина, што се порекла ђака тиче. Од 585 уписаних ђака у периоду 1974–1984. само је још 296 дошло са села. Индустријализација, одлазак становништва са села у град, одражава се и у односу ђака придошлих из разних средина.

¹¹ Исто.

Што се тиче смерова на српској секцији Филолошко-историјске гимназије они су били следећи: филолошко-историјски, математичко-физички, електротехнички, машински, обрада дрвета. Број школованих ђака на крају осамдесетих је био прилично велик.

Табела 3. Број ђака српске секције у периоду 1977–1988.

Школска година	Филолошко-историјски смер	Математичко-физички	Електро-технички	Машински	Прерада дрвета
1977–1978.	72			70	
1978–1979.	75	71			
1979–1980.	71	73			
1980–1981.	70	72			
1981–1982.	74	70			21
1982–1983.	73	68			37
1983–1984.	71	70	36		51
1984–1985.	68	54	92	24	49
1985–1986.	58		150	41	19
1986–1987.	64		124	36	
1987–1988.	53		114	38	

Примећује се да после 1983. расте удео разреда са техничким смеровима у односу на оне теоретске. У оквиру читаве гимназије технолошки разреди (неопходни у свакој школској установи „како би обезбедили везу“ између школе и индустрије) били су они на српском. Након 1989. школа има искључиво теоретске смерове. Овакав избор је својствен свим заједницама које имају гимназијску наставу, с једне стране, пошто је позитивно вреднована од читавог друштва, а с друге стране, пошто су то смерови који на крају студија пружају најшире могућности.

НАСТАВА НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ ПОСЛЕ 1989. ГОДИНЕ

После 1989. године број ђака који су похађали српску школу нагло је опао, након две деценије је преполовљен. Приказаћемо стање како у Тимишкој жупанији, тако и у Арадској и Караш-Северинској.

Број предшколске деце која су похађала групе са српским наставним језиком био је следећи:¹²

¹² Institutul Național de Statistică, <http://statistici.inssse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/inssse-table>, accesat ultima dată în 6. 4. 2019.

Табела 4. Број предшколске деце у настави на српском језику

Година	Тимишка жупанија	Караш-Северинска жупанија	Година	Тимишка жупанија	Караш-Северинска жупанија
1997.	51	123	2008.	89	163
1998.	158	166	2009.	67	157
1999.	111	176	2010.	44	100
2000.	79	198	2011.	45	116
2001.	101	189	2012.	26	142
2002.	114	186	2013.	43	123
2003.	128	171	2014.	64	100
2004.	121	128	2015.	81	115
2005.	85	191	2016.	87	112
2006.	110	162	2017.	69	80
2007.	141	94			

Стање је нешто другачије када су у питању нижи и виши разреди основне школе. У Арадској жупанији имамо само ниже разреде основне школе, а у осталим двома су статистиком обухваћени само ђаци који у школама стичу целокупно образовање на матерњем језику; највећи број ђака је дакле у Тимишкој жупанији:

Табела 5. Број ђака ниже и више основне школе који су се образовали на српском језику у Тимишкој, Караш-Северинској и Арадској жупанији

Година	Тимишка жупанија	Караш-Северинска жупанија	Арадска жупанија	Година	Тимишка жупанија	Караш-Северинска жупанија	Арадска жупанија
1997.	254	85	6	2008.	148	85	6
1998.	246	110	5	2009.	126	67	5
1999.	245	68	5	2010.	114	57	5
2000.	240	111	5	2011.	108	47	5
2001.	221	103	5	2012.	129	45	6
2002.	228	85	9	2013.	127	29	9
2003.	199	100	10	2014.	137	18	5
2004.	191	95	9	2015.	127	18	5
2005.	186	94	10	2016.	119	10	5
2006.	258	88	7	2017.	125	8	7
2007.	158	83	7				

У Тимишкој жупанији се готово искључиво ради о ђацима Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“. У Караш-Северинској број предшколске деце је већи, али ту не постоји понуда за остале нивое студија. Тренутно се још само у Соколовцу предаје на српском језику. Много се младих ове жупаније

одлучује за учење матерњег језика на часовима допунске наставе у оквиру Технолошке гимназије „Дунавска Клисуре“ у Новој Молдави. Овакав ће се облик наставе убудуће проширити, а употпуниће се културним активностима по разним музичким, играчким и позоришним друштвима заједнице.

После тридесет година од Револуције 1989. и 100 година од 1918. у Тимишкој жупанији настава се на српском одвија само у Темишварској гимназији која има све разреде, од припремног до 12, и у два забавишта, а у унутрашњости жупаније само у Немету и Великом Семпетру по један симултани разред ниже основне, као и у забавиштима у Српском Семартону и Ченеју.

Табела 6. Броја ђака који су похађали наставу на српском језику (2013–2018)¹³

Школска година	Укупан број ђака	Предшколских	Нижих основаца	Виших основаца	Гимназијалаца
2017–2018.	290	83	74	47	86
2016–2017.	293	88	66	50	89
2015–2016.	315	93	73	52	97
2014–2015.	334	94	81	56	103
2013–2014.	306	90	70	54	92

Будући да је Немет недалеко од Темишвара, тамошња деца настављају више разреде основне школе, а затим и оне гимназијске, у Теоретској гимназији „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару.

У другим местима попут Улбеча, Ченеја, Великог Семпетра, Варјаша, Крај-Ноуа, Вења, Кетвеља, српски језик се изучава само на молбу ђака и њихових родитеља. Последњих година је број ових ђака био у лаганом порасту, што се види у табели 7.

Табела 7. Број ђака који су изучавали српски језик по молби (2013–2018)¹⁴

Школска година	Укупни број ђака
2017–2018.	356
2016–2017.	370
2015–2016.	372
2014–2015.	413
2013–2014.	323

Само се у Теоретској гимназији у Улбечу образују и групе за гимназију, у осталим местима постоје по 1–2 групе за ниже основце, односно оне више. У Караш-Северинској жупанији, у Технолошкој гимназији „Дунавска Клисуре“ у Новој Молдави, образују се групе за изучавање српског језика на свим нивоима.

¹³ Документ ISJ Timiș, бр. 12213/12. 10. 2017.

¹⁴ *Исџо*.

СРПСКА ГИМНАЗИЈА „ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ“

Године 1990. оснива се Српска гимназија „Доситеј Обрадовић“, касније преименована у Теоретска гимназија „Доситеј Обрадовић“. То је једина школска установа у којој се настава одвија на српском језику на свим нивоима. Као знак признања установи која је носилац културних вредности Срба на овим просторима, као и традиције наставе на српском језику, Гимназији „Доситеј Обрадовић“ је 1993. године, поводом 60. годишњице од оснивања гимназијске секције, као јединој школској установи у расејању, додељена Вукова награда од стране Министарства културе Србије. Додељивањем 2007. године Златне значке Културно-просветне заједнице Србије за заслуге у промовисању српског језика и културе, потврђена је још једном улога школе у развијању културно-језичког идентитета ван граница Србије. То су почасна одликовања са сврхом да охрабре и подрже напоре оних који доприносе културном животу Срба ван матице.

Број ђака који похађају школу је у опадању, као последица демократског тренда, те преображаја читавог друштва.¹⁵ Примера ради, ако су деведесетих година ђаци из села Дунавске Клисуре (где је још било разреда са предавањем на српском језику) долазили у нашу гимназију, након две деценије се они у великом броју опредељују за гимназију у Новој Молдави. Затим, ако су ученици из сеоских средина били смештани у интернату, данас само мали број бира такву варијанту; лакше им је да до школе путују или да се упишу у неку ближу гимназију.

У периоду 1990–2018. бројчано стање ученика Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“ може да се сагледа у табели 8.¹⁶

Табела 8. Број ђака у периоду 1990–2018.

Школска година	Нижa основна	Виша основна	Гимназија	Свега	Школска година	Нижa основна	Виша основна	Гимназија	Свега
1990–1991.	89	108	169	366	2004–2005.	48	62	155	263
1991–1992.	95	117	176	388	2005–2006.	46	68	131	245
1992–1993.	85	100	162	347	2006–2007.	45	65	113	223
1993–1994.	87	100	174	361	2007–2008.	43	66	114	223
1994–1995.	92	95	158	345	2008–2009.	48	53	109	210
1995–1996.	92	95	151	338	2009–2010.	51	49	112	212
1996–1997.	77	89	168	334	2010–2011.	46	61	105	212
1997–1998.	73	91	151	315	2011–2012.	49	54	104	207
1998–1999.	66	91	128	285	2012–2013.	55	59	106	220
1999–2000.	61	81	147	289	2013–2014.	56	55	90	201
2000–2001.	61	80	139	280	2014–2015.	65	54	85	204

¹⁵ После 1989. стопа наталитета у Румунији је у сталном опадању. Притом је дошло и до снажне миграције на Запад, која је погодила читаво друштво. Значајну улогу, када је реч о мањинским културно-лингвистичким групама, има и процес асимилације. Демографски подаци су преузети из базе Националног института за статистику – <https://insse.ro/cms/>.

¹⁶ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“, статистички подаци.

2001–2002.	54	83	134	271	2015–2016.	58	52	96	206
2002–2003.	53	74	161	288	2016–2017.	59	50	92	201
2003–2004.	45	60	169	274	2017–2018.	64	49	82	195

Примећује се општа тенденција ка смањењу или стагнацији броја ученика. Једина школска година када је број порастао, била је 2012/2013, приликом оснивања припремног разреда. После тога је настављен силазни тренд. Од 2016. постоји само један гимназијски разред са два смера.

Привући ђаке за све разреде претпоставља залагање читаве српске заједнице, укључујући и наставнике из других места где би било потенцијалних ђака. Путем директних контаката, те присуством на годишњем сајму образовних понуда свих средњих школа, или пак посредством написа у штампи долазе деца чији су родитељи вољни да им се ова васпитавају у духу заједнице. Како би понуда ове школе била привлачнија, обезбеђен је и превоз ђака. Савез Срба је, почев од 2003. године, ставио на располагање ђацима ниже основне минибус, за оне који станују у удаљенијим зонама града. Други минибус довози ђаке из Дињаша, Српског Семартона и Румунског Семјаја. Минибус, који је школа добила од Министарства наставе, довози ђаке из Немета, Побде и Ченеја. Они који се придружују из удаљенијих места, примају финансијску помоћ ради трошкова око боравка и исхране у интернату. Овакво стање ученичких група утиче и на организовање васпитних активности. Са једне стране, треба организовати рекреативне активности за ђаке који часове завршавају пре поласка минибуса, а са друге стране стоји чињеница да ови ђаци ретко могу да учествују у ваншколским активностима за које би био потребан транспорт ван обичног програма.¹⁷

Почев са 2006. годином, организован је поподневни програм за ученике ниже основне школе. Програм „Школа после школе“¹⁸ постао је неопходност као и важан критеријум за упис у нашу школу, па се од 2009. овим наизменично баве професорке разредне наставе.

Резултати ученика одражавају квалитет школске активности. Сразмерно величини институције, портфељ Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“ се одликује како квантитативним, тако и квалитативним богатством. Резултати на националним евалуацијама се великим делом сврставају на ниво националног просека. Најзначајније такмичење је Олимпијада српског језика и књижевности. На њој учествују ђаци више основне из школа где се предаје српски, а такође ученици IX–XII разреда из Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“ из Темишвара, те они из Технолошке гимназије из Нове Молдаве. Више је издања такмичења на националном нивоу одржано у Темишварској гимназији: 1992, 1994, 1996, 1998, 2000, 2005, 2010. и 2014. Почев од 2000.

¹⁷ Iuliana Galeş, *наведено дело*, стр. 25.

¹⁸ Програм „Школа после школе“ је социјалног карактера; ученици остају у школи након завршетка предавања под надзором наставника који им помаже у припреми домаћих задатака за наредне дане.

године такмичење се зове Олимпијада матерњих језика: словачки, српски, чешки. Што се српског језика и књижевности тиче, ту велики број награда припада ђацима Темишварске гимназије.¹⁹

Нису запостављена ни такмичења из других школских дисциплина, посебно из домена филологије. Врло добри резултати су постизани на Олимпијади румунског језика и књижевности²⁰, а такође на онима из енглеског, руског и латинског језика. Једини школски часопис који се је појављивао током четири године (2013–2016) јесте двојезични „Генијалци“ о којем су бринули виши основци. Већ је прве године часопис удостојен похвалнице на Националном такмичењу школских часописа, а следећих година Специјална награда (2014) и похвалница (2015). Исти је часопис освојио захвалницу и III награду на такмичењу школских часописа „Младост и новинарство“ („Tinerete și jurnalism“), у Шејтину, у Арадској жупанији (2014, 2015), односно III награде на Такмичењу школских религијских часописа (2015) и II награде на истом такмичењу 2016.²¹

Отвореност ка интердисциплинарним такмичењима је такође присутна. Ђаци Ове гимназије су представљали Тимишку жупанију на Интердисциплинарном такмичењу „Култура и цивилизација у Румунији“ (2003, 2004, 2013. и 2015) пројектима везаним за румунско-српске интерференције.²² Запажено је такође и учешће на свим издањима такмичења „Моје мултикултурално путовање“ („Călătoria mea multiculturală“).

Реалне предмете је на такмичењима представљала информатика. Постизани су посебни резултати на Такмичењу у софту – Noi Info, у периоду 2002–2006.²³

Многе установа из Србије су позивале наше ђаке да учествују на разним такмичењима. Тако је 2000. године шесторо наших ђака, на позив Регионалног центра за таленте из Кладова, учествовало са радовима из области математике, физике, биохемије и географије. Резултати су били за сваку похвалу: златне и сребрне медаље. Млађи основци учествују на годишњем међужупанијском такмичењу из математике за ђаке који уче у српским школама; „Мали математичари“ је такмичење које од 1995. организује Теоретска гимназија „Доситеј Обрадовић“.

Ваља споменути и такмичења уметничког карактера организована на нивоу жупаније или области. Од 1995. године одвија се Фестивал дечјег позоришта у Белобрешки, Караш-северинска жупанија. Било је и учешћа (2009, 2001, 2010, 2013) на Националном фестивалу театра за децу и омладину „Дете у Европи“, те на Мултинационалном позоришном фестивалу

¹⁹ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“, документи секретаријата.

²⁰ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“, документи подкомисије „Румунски језик и књижевност“.

²¹ Исто.

²² Исто.

²³ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“, документи комисије „Науке“.

„Мерлин“. Школски хор наше гимназије, заједно са хором Основне школе број 19 из Темишвара, добио је 1994. године Сребрну плакету на Међународном такмичењу дечјих хорова у Шапцу. Школски хор и певачка група добили су I награду на зоналној етапи фестивала фолклора „Прастара огњишта“ („Vetre străbune“) и II награду на жупанијској етапи 2006, као и I награду 2006. и 2007. на Фестивалу сакралне музике.²⁴

Ни спортска такмичења нису заборављена. Годинама су тимови фудбалера и кошаркаша учествовали и постизали одличне резултате на такмичењима жупанијског нивоа.

Најважнији едукативни пројекти су они прекогранични, захваљујући програмима IPA, са партнерима из Србије, а такође и са другим школама у Румунији. У периоду 2006–2007. пројекат „Аутентична партнерства са школама – заједничка стратегија развоја способности специфичних реалних домена методом e-learning“; покретач пројекта била је Теоретска гимназија „Бела Барток“ у Темишвару, а партнер из Србије Мађарска гимназија у Сенти. Године 2008. и 2009. овај пројекат је настављен пројектом „Talentum“. Оба су се односила на домен „науке“ и обрађала су се ученицима од III до VIII разреда. Био је то посебан изазов пошто је претпостављао тројезичну комуникацију, део активности је обављан онлајн, што је за оно време представљало приличну реткост, а научна област је била привлачна за ђаке-учеснике због предлаганих неформалних активности.²⁵

Школске године 2010–2011. одвијао се пројекат „Културно наслеђе у пограничним крајевима“, заједно са Националним колеџом „Константин Ђаконовић Лога“ и Гимназијом „Борислав Петров Браца“ из Вршца. Пројекат је настављен 2012–2013. под насловом „Развој размене васпитних, друштвених и културних делатности, те поимање сличности и разлика међу младима“. Оба су ова пројекта у домену друштвених наука и обухватала су ђаке од V до XI разреда, а сви су партнери успели да побољшају материјалну базу, али и да се укључе у истраживачке активности²⁶.

Било је и других пројеката од којих вреди издвојити и „Мозаик народности“, покренут у сарадњи са Интеркултуралним институтом у Темишвару. Српски ђаци су заједно учествовали у активностима са бугарским ђацима из места Дудешти Веки и са мађарским из Клужа. Ове активности су се одвијале 2001. године у наведена три места. Четири године заредом, 2009, 2010, 2011. и 2012. године, српска гимназија је била иницијатор колективне акције „Парада матураната“. Ученици из двадесетак темишварских гимназија су у центру града играли по Штраусовој музици, истовремено са њиховим колегама из још десет земаља. Циљ је био упис у Гинисову књигу рекорда. Покретач и руководилац овог пројекта била је наставница Вера Жупунски. Следећих

²⁴ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“ – ваншколске активности.

²⁵ „Наша реч“, бр. 996/20. марта 2009, стр. 21.

²⁶ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“.

година ову акцију су преузели ученици других гимназија под називом Парада матураната или Парада антидрога.

Посебан је био и пројекат „На крилима маште – са луткарима на Бегеју“, финансиран кроз програм „Младост у акцији“ 2012. године. Пројекат је одвијан у сарадњи Културног удружења „Бели багрем“ из Темишвара са Центром за креативни развој и мултикултуралну сарадњу из Зрењанина. Едукативне активности са младима из Темишвара и Зрењанина одвијале су се у два група док је у међувремену припреман спектакл са марионетама знатних димензија, са музиком и позориштем. Спектакл је поткрај пројекта приказиван у Араду, Монеаси и Темишвару.²⁷ Исто је културно удружење организовало и два издања фестивала „Дечје срце“ (2009, 2010), на којем су учествовали и многобројни ђаци из града, али и из других места.²⁸

Ваља подвући да је српска гимназија у свим овим пројектима била уз разне установе из земље и иностранства што указује на отвореност за сарадњу са разним партнерима.

Много је ваншколских активности које су постале својеврсне одреднице у школском календару, док су опет неке друге остале само као изоловане манифестације. Оне које најдуже трају су свакако: „У очима моје мајке“, Зимски обичаји код Срба у Банату, Дечји камп веронауке у Манастиру Шенђурцу, Дечји пријатељски сусрети. Нешто су мање трајали, али не мање успешно, пројекти: „Кумачање“, „Дани ћирилице“ и др. Ваља такође споменути и Међународно такмичење „Моја школа, моја кућа“ у Пожаревцу, као и учешће на „Витезовом пролећу“ у Београду. Биле су то прилике за зближавање ученика из Румуније и Србије.

Ђаци школе учествовали су на Међународном такмичењу у Београду поводом обележавања 200. годишњице од Првог српског устанка, на оном под насловом „Знањем до знања“ у Вршцу, на Такмичењу у дебатисању VALMUN у Бањој Луци, те „International school partnership, Teen Tolerance Drama, Румунија–Србија–Мађарска“, или пак Европски парламент младих у више градова Србије.²⁹ Група гимназијалаца ове школе је 2009. у Крушевцу, а годину дана касније у Марибору, учествовала на Европском фестивалу младих „Spring Festival“ и представила мултикултуралну специфику Баната. Свака од четири чланице темишварског тима била је обучена у народну ношњу и укратко представила етничку групу – Румуне, Србе, Мађаре, Бугаре.

Повремено су радила уметничка друштва, игре, тамбураши, хор. Пошто већина ученика већ игра у играчкој дружини „Младост“ и у играчким ансамблима у разним селима, школско друштво више није било привлачно. Школски часопис није постојао, али су у „Нашој речи“ неколико страница уређивали гимназијалци. Оне су се појављивале у средини часописа нумерисане римским цифрама. Чланака је било различитих, од приказа неких посебних активности,

²⁷ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“, екстракурикуларне активности.

²⁸ „Наша реч“, бр. 1008/12. јун 2009, стр. 10–11.

²⁹ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“.

интервјуа са ђацима и професорима, ауторских мисли и размишљања, до разних догодовштина везаних за наставнике.³⁰

Други важан аспект за функционисање ове установе јесте укључивање наставничког кадра у активности методичко-научног карактера. Реч је о сталном стручном усавршавању наставника, тако да је већина њих ангажована на неодређено радно време, са вишим дидактичким степеном, али такође о активностима у оквиру радних група на локалном и националном нивоу. Од 2000. године имамо половину норме за школског инспектора за српски језик. То је радно место припало професору из темишварске гимназије. Од 2007. године један од наставника ове школе добио је звање инспектора за информатику. Неколико наставника је било или су и сада професори-методисти Школског жупанијског инспектората Тимишке жупаније.³¹ Континуирано усавршавање наставника школа Тимишке жупаније (и шире) помагали су и пратили на течајевима наставници из школа у Србији).

Као једина гимназија са српским наставним језиком школске програме и уџбенике на српском састављају професори наше школе.³² Велики је и број наставника са прилично богатом публицистичком и научном делатношћу. Све то показује интерес ка личном професионалном усавршавању, што се одражава и на активности у школи.

Организација која највише подржава школу је Савез Срба у Румунији. Реч је о материјалној подршци у свакидашњим делатностима, али су подржане и различите друге активности и културни догађаји. Од 2012. године Задужбина „Мирчета Стојић“ активно прати рад ђака из сеоске средине пружањем финансијске помоћи око трошкова боравка и исхране. Српска православна црква има такође значајну улогу у животу школе. Бројне активности су организоване у сарадњи са црквом, са трима парохијама у граду, које и финансијски помажу деци. Осим верских светковина на којима присуствују наши ђаци, млађи основци гостују на кампу у Манастиру Шенђурцу, где се организују разне васпитне и забавне активности. Најзначајнији дан у школском календару активности јесте прослава Светог Саве. Свечаност претпоставља верски обред, школску приредбу и мало послужење за званице; кумови су у почетку били ученици II разреда, а од 2000. су ђаци X разреда. Од 2000. године наши ученици су били кумови и у српским црквама у граду: у Мехалској цркви кумује II, у оној на Трајановом тргу VI, а у оној на Тргу уједињења ђаци X разреда. Светосавска приредба се одржава у школи, а у свечану академију, увече, у Опери, најчешће су укључени школски хор и рецитатори. Свима су остале у памћењу приредбе 2003. и 2004. по високом уметничком квалитету.

³⁰ „Наша реч“, бројеви 2003. и 736/26. 3. 2004, 769/11. 2004.

³¹ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“, фасцикле наставничког кадра.

³² На почетку је требао да буде наставни програм за све школе у којима се настава одвија на неком другом матерњем језику. Осим Мађара, све су остале заједнице сматрале да посебан програм не представља неку корист, већ да би напротив могао да удаљи потенцијалне ђаке.

Ученици српске гимназије на Бадњи дан присуствују богослужењу у свим градским црквама, након чега следи приредба са пригодним програмом, подела поклона, а у порти сваке цркве пали се бадњак. Нешто су раније, у децембру, прослављене и Материце.³³

Као значајну српску заједницу у окружењу, и ову гимназију посећују знамените личности из политичког и културног живота Србије. Осим представника централних и неких локалних власти, ваља споменути посету 1995. године, кнеза Томислава Карађорђевића,³⁴ 1996. лингвисте Мата Пижурице и професора филозофије са Универзитета у Новом Саду, Славка Гордића,³⁵ те писаца: Десанка Максимовић, Радомир Андрић, Матија Бећковић, Драгомир Брајовић, Милован Вујовић, Бећир Вуковић, Ненад Грујичић, Ратомир Дамјановић, Мирјана Драгаш, Драган Драгојловић, Вук Драшковић, Будимир Дубак, Добрица Ерић, Јован Зивлак, Божидар Ковачек, Слободан Ж. Марковић, Милисав Миленковић, Иван Негришорац, Живорад Жика Николић, Милош Николић, Миливоје Павловић, Адам Пуслојић, Љубивоје Ршумовић, Радомир Уљаревић, Брана Црнчевић, Александар Чотрић. Првог дана нове школске године 2000. био је ту присутан председник Емил Константинуеску; он је том приликом прошао кроз Банатски колеџ, Гимназију „Доситеј Обрадовић“ и Гимназију „Бела Барток“.³⁶

Живот сваке школе претпоставља много свакодневних активности, много више од споменутих на овим страницама. Има свечаних тренутака, али и потешкоћа које свака установа мора да преброди. Када је реч о школским установама са матерњим наставним језиком, осим румунског, треба у првом реду истаћи залагање на промовисању културних традиција неких заједница, чија је асимилација мање-више убрзана.

ЗАКЉУЧАК

Срби су, као једна од најмногбројнијих културно-језичких група у Тимишкој жупанији, напоредо са Мађарима и Немцима, једини који имају целокупну наставу на матерњем језику, на свим њеним нивоима. Опстанак основне школе и гимназије остварује се уз велике напоре везане за број деце у сталном опадању, а и за све теже проналажење квалификованих наставника који би могли да предају на српском.

Предложене екстракурикуларне активности, које на неки начин индивидуализују школе, махом су везане за хуманистичке домене. Оне углавном валоризују српско културно наслеђе, али показују и отвореност ка мултикултуралним вредностима. У поређењу са другим школским установама и

³³ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“. Екстракурикуларне активности.

³⁴ Мирјанић, Ђока, *Време без избора*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2002.

³⁵ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“, књига утисака.

³⁶ Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“.

сразмерно броју ученика, гимназија са наставом на српском језику, у повољном је положају. Било је током времена пројеката са европским финансирањем, постоје сталне размене искустава са различитим установама из суседних земаља. Тесна је и сарадња са културним институцијама заједнице, што умногоме олакшава реализовање бројних активности. Изучавање матерњег језика као изборног предмета, према жељи ђака и родитеља, јесте варијанта која се показала изводљивом у већем броју места. Број ученика који су одабрали овакав облик изучавања био је у Тимишкој жупанији константан, док је у Караш-северинској у порасту.

У овом раду је представљено неколико аспеката наставе на српском језику у Румунији. Од првих наставних установа основаних уз велике напоре, па до савремених које су дужне да се у коштац ухвате са изазовима једног посебно динамичног друштва: последња два столећа су обележена историјским превирањима која су утицала и на школство. Понекад је то било у добром правцу – мерама које су предвиђале да сва деца похађају наставу, а понекад су рестриктивне мере ограничавале оно што су школе могле да понуде. Шта ће се у будућности догађати са школама са српским наставним језиком? Гимназија је, као што су уосталом и сва одељења са наставом на српском језику, способна да се прилагоди и да пружа и даље ђацима могућност за развој и манифестацију личности. Настава на српском језику остаје и даље активна компонента наставе у Румунији и жив је пример мултикултуралног и европског Баната.

ЛИТЕРАТУРА

- Архив Теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару.
Колекција часописа „Наша реч“, 1991–2015.
- Boşan, Nicolae, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Timișoara: Editura Facla, 1986.
- Bogdanovici, Alexandra, Cvetković, Vladimir, Mihailov, Cvetko, *Sârbii din România în secolul XX*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2012.
- Бугарски, Стеван, Степанов, Љубомир, *Срби у Темишвару. Праг*, Темишвар: Савез Срба у Румунији, 2011.
- Бугарски, Стеван, Степанов, Љубомир, *Срби у Темишвару. Мехала*, Темишвар: Савез Срба у Румунији, 2008.
- Cerović, Ljubivoje, *Sârbii din România, Timișoara*, Timișoara: Editura Uniunii Sârbilor din România, 2005.
- Galeş, Iuliana, *Liceul Teoretic „Dositei Obradovici” Timișoara (1990–2015)*, Timișoara: Editura Uniunii Sârbilor din România, 2017.
- Мирјанић, Ђока, *Време без избора*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2002.
- Radovan, Alexandru, *Interferențe româno-sârbe în Banat*, Timișoara: Editura Excelsior Art, 2003.
- Сабљић, Душан, *Српско школство у Румунији*, Темишвар: Савез Срба у Румунији, 1996.

Iuliana Gales

ÉCOLE ET COMMUNAUTÉ – ÉTUDE DE CAS:
LYCEE THEORIQUE DOSITEI OBRADOVICI
DE TIMIȘOARA

R é s u m é

Jusqu'en 1918 des écoles religieuses fonctionnaient pour offrir un enseignement primaire aux jeunes. Après l'année 1918 c'est l'état roumain qui s'est chargé de tous les établissements d'enseignement. Partout où il y avait des enfants serbes on pouvait apprendre en serbe. Un pas important dans cette direction a été l'ouverture d'une section en langue serbe au sein du lycée "Konstantin Djakonović Loga". En 1948 a été créé le Lycée mixte serbe, qui, pendant un peu plus d'une décennie, serait une institution indépendante pour l'éducation des jeunes Serbes. En raison du nombre décroissant d'élèves, cette école est devenue section d'une grande institution scolaire jusqu'en 1989. Dès 1990, elle est redevenue une école séparée appelée le Lycée serbe "Dositej Obradović" à Timisoara. L'activité scolaire est très riche. Les élèves et les enseignants de l'école participent activement à divers événements culturels et éducatifs de la communauté serbe, tant au niveau du comté qu'au niveau national. En plus du lycée de Timisoara, la langue serbe est également enseignée dans plusieurs autres écoles et jardins d'enfants: à Peciu Nou, Beregsăul Mic, Sânpetru Mare, Rudna, Moldova Nouă, Moldova Veche, Sokol. La survie de ces établissements dépend de la tendance démographique. D'ailleurs le lycée, ainsi que les classes avec enseignement en serbe, sont capables d'adaptation et ils fournissent également des opportunités pour le développement et la manifestation des enfants. L'enseignement en langue serbe restera certainement une composante active du système d'enseignement de la Roumanie et une preuve incontestable du multiculturalisme et de l'orientation européenne de Banat.

Mots-clés: école, Banat, intégration, interculturalisme, Lycee Theorique Dositei Obradovici de Timișoara